

Верховний Суд

01043, м. Київ, вул. П. Орлика, буд. 8

Справа № 913/288/21

судді С. В. Жукову

Вченому секретарю Науково-консультативної ради при Верховному Суді

Леоніду Бойку

за заявою ТОВАРИСТВА з
ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
«ЕРІДІУС»

НАУКОВИЙ ВИСНОВОК

На адресу члена Науково-консультативної ради при Верховному суді, завідувача кафедри господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія» професора Подцерковного О.П. надійшов лист за № 7/0/27-22 від 20.01.2022 р. з дорученням підготувати науковий висновок у справі № 913/288/21 щодо застосування **частини четвертої статті 39 Кодексу України з процедур банкрутства** з наступних питань:

1. Які дії слід вчинити господарському суду при одночасному розгляді заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство, що подані різними кредиторами боржника, у відповідності до ч. 4 ст. 39 КУзПБ?
2. Чи передбачає одночасний розгляд заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство, які надійшли до підготовчого засідання, можливість господарському суду відкрити провадження за такими заявами одночасно, у разі їх обґрунтованості?
3. У разі обґрунтованості заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, яка надійшла до господарського суду першою і як наслідок відкриття провадження у справі про банкрутство за такою заявою, інші заяви, які надійшли до дня підготовчого засідання від інших кредиторів боржника підлягають: залишенню без розгляду; відмові у задоволенні; розгляду по суті, та у відповідності вимогам КУзПБ – задоволенню; призначенню кредиторських вимог, що зазначені у таких заявах до розгляду у попередньому засіданні суду в порядку, передбаченому ст. 47 КУзПБ?

Перше питання стосується процесуальних наслідків одночасного розгляду господарським судом заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство, що подані різними кредиторами боржника, у відповідності до ч. 4 ст. 39 КУзПБ.

За змістом приписів статей 34 – 39 КУзПБ прийняття заяви про порушення справи про банкрутство і порушення провадження у справі про банкрутство є відокремленими одна від одної процесуальними діями.

У першій з них господарський суд вирішує питання про прийняття заяви до розгляду або про відмову в її прийнятті чи повернення заяви, а у другій – питання про порушення провадження у справі про банкрутство або про відмову в такому порушенні.

Порядок дій господарського суду у випадку надходження декількох заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство передбачено у ч. 5 ст. 38 та ч. 4 ст. 39 КУзПБ.

Зокрема, відповідно до ч. 5 ст. 38 КУзПБ якщо про відкриття провадження у справі про банкрутство подано декілька заяв від різних заявників і одна з них повертається без розгляду, **суддя розглядає інші заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство.**

Відповідно до ч. 4 ст. 39 КУзПБ у разі якщо до господарського суду до дня підготовчого засідання надійшло кілька заяв і **одна з них прийнята судом до розгляду, інші ухвалою господарського суду приєднуються до матеріалів справи і розглядаються одночасно.** У разі визнання вимог заявника необґрунтованими господарський суд оцінює обґрунтованість вимог інших заяв кредиторів, приєднаних до матеріалів справи, і **вирішує питання про відкриття провадження у справі у порядку, передбаченому цією статтею.**

Положення зазначених правових норм вказують на те, що у випадку надходження до господарського суду одразу кількох заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство відносно одного і того ж боржника, всі заяви кредиторів, які надійшли до підготовчого засідання, приймаються до розгляду та об'єднуються господарським судом в межах одного провадження з метою їх спільного (одночасного) розгляду під час підготовчого засідання.

Встановлення законодавцем такого процесуального порядку прийняття та розгляду заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство, має на меті дотримання принципу процесуальної економії, сутність якого в даному випадку проявляється у забезпеченні судом можливості якісного та

оперативного розгляду питання про відкриття провадження у справі про банкрутство з мінімальними витратами часу та коштів учасників процесу.

Зокрема, завдяки вказаному процесуальному порядку забезпечується встановлення єдиної для всіх заявників дати проведення підготовчого засідання у справі про банкрутство в межах встановленого частиною 2 ст. 35 КУзПБ 14-денного строку, що обчислюється з дати винесення судом ухвали про прийняття до розгляду заяви про порушення справи про банкрутство.

Дата підготовчого засідання у справі про банкрутство первісно встановлюється ухвалою господарського суду про прийняття до розгляду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство і не змінюється у подальшому при надходженні інших заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство, які приєднуються до матеріалів справи ухвалою суду та розглядаються судом одночасно.

Після відкриття провадження у справі про банкрутство відносно боржника встановлюється особливий правовий режим, що передбачає спеціальний порядок пред'явлення та задоволення вимог кредиторів до боржника, та взаємовідносин кредиторів між собою з приводу задоволення їх вимог до боржника. Зокрема, цей особливий правовий режим передбачає одночасність, пропорційність та співмірність задоволення вимог кредиторів в межах одного провадження.

За для ефективного забезпечення вищевказаного особливого правового режиму відносно боржника, законодавством встановлено вимогу стосовно об'єднання та спільного розгляду у підготовчому засіданні всіх заяв кредиторів про відкриття провадження у справі про банкрутство, що, зокрема, виключає можливість відкриття судом одночасно декількох проваджень у справі про банкрутство відносно одного і того ж боржника.

З огляду на викладене, при надходженні до господарського суду до дати підготовчого засідання одразу декількох заяв кредиторів про відкриття справи про банкрутство, на нашу думку, суду слід вчинити наступні дії:

- прийняти до розгляду заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство за умови відсутності підстав для відмови у її прийнятті, залишення без руху або для повернення, про що постановити ухвалу (ч. 1 ст. 35 КУзПБ);
- у випадку надходження до суду до дня підготовчого засідання декількох заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство і прийняття судом до розгляду однієї з них, приєднати інші заяви до матеріалів справи для їх одночасного розгляду у підготовчому засіданні (ч. 4 ст. 39 КУзПБ);

- у випадку повернення заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, розглянути інші заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, які було приєднано до справи (ч. 5 ст. 38 КУзПБ);
- розглянути у підготовчому засіданні одночасно всі заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство (ч. 4 ст. 39 КУзПБ);
- під час підготовчого засідання оцінити обґрунтованість заяви кожного ініціюючого кредитора (ч. 1, ч. 2 ст. 39 КУзПБ);
- у випадку визнання вимог заявника необґрунтованими, відмовити такому заявнику у відкритті провадження у справі, про що постановити відповідну ухвалу (ч. 5 ст. 39 КУзПБ), та оцінити обґрунтованість вимог інших заяв кредиторів, приєднаних до матеріалів справи (ч. 4 ст. 39 КУзПБ);
- у випадку визнання вимог заявника (заявників) обґрунтованими, відкрити провадження у справі про банкрутство (ч. 5 ст. 39 КУзПБ), зазначивши в ухвалі за результатами підготовчого засідання в якості процесуальної підстави відкриття провадження у справі про банкрутство ті заяви кредиторів, чий вимоги визнано судом обґрунтованими;
- ухвалу про відкриття провадження у справі про банкрутство не пізніше трьох днів з дня її постановлення надіслати боржнику, кредитору (кредиторам) та іншим особам, які беруть участь або мають взяти участь у справі (ч. 15 ст. 39 КУзПБ).

Друге питання: чи передбачає одночасний розгляд заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство, які надійшли до підготовчого засідання, можливість господарському суду відкрити провадження за такими заявами одночасно, у разі їх обґрунтованості?

Вирішуючи вказане питання, видається доцільним дослідити генезу правової норми, викладеної в ч. 4 ст. 39 КУзПБ, застосувавши порівняльно-історичний метод.

До набрання чинності Кодексом України з процедур банкрутства питання, пов'язані з відкриттям провадження у справі про банкрутство у випадку надходження до суду заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство одночасно від декількох кредиторів, було регламентовано ч. 4 ст. 16 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» в редакції від 18.01.2013 р. (далі – Закон про банкрутство).

Диспозицією ч. 4 ст. 16 Закону про банкрутство було визначено порядок дій господарського суду у тому випадку, якщо до господарського суду до дня підготовчого засідання надійшло декілька заяв кредиторів про відкриття провадження у справі про банкрутство і провадження у справі про банкрутство порушено за однією з них.

Тобто, вказаною нормою допускалася можливість відкриття судом провадження у справі про банкрутство за заявою одного з кредиторів до розгляду по суті заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство, поданих іншими кредиторами до дня підготовчого засідання.

Частиною 4 ст. 39 КУЗПБ було змінено раніше визначений у ч. 4 ст. 16 Закону про банкрутство порядок дій суду у тому випадку, якщо до господарського суду до дня підготовчого засідання надійшло декілька заяв кредиторів про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Зокрема, було виключено можливість відкриття судом провадження у справі про банкрутство за заявою одного з кредиторів до розгляду по суті заяв інших кредиторів, та визначено, що у випадку прийняття судом до розгляду однієї з заяв кредиторів, інші приєднуються до матеріалів справи та розглядаються одночасно.

Крім того, було виключено можливість відкриття судом декількох проваджень у справі про банкрутство відносно одного боржника за заявами кількох кредиторів шляхом виключення терміну «проваджень» в абзаці другому зазначеної правової норми.

<p>Редакція ч. 4 ст. 16 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»</p>	<p>Редакція ч. 4 ст. 39 Кодексу України з процедур банкрутства</p>
<p>У разі якщо до господарського суду до дня підготовчого засідання надійшло кілька заяв <u>і провадження у справі про банкрутство порушено за однією з них</u>, інші ухвалою господарського суду приєднуються до матеріалів справи і розглядаються одночасно.</p>	<p>У разі якщо до господарського суду до дня підготовчого засідання надійшло кілька заяв <u>і одна з них прийнята судом до розгляду</u>, інші ухвалою господарського суду приєднуються до матеріалів справи і розглядаються одночасно.</p>
<p>У разі визнання вимог заявника необґрунтованими господарський суд оцінює обґрунтованість вимог інших заяв кредиторів, приєднаних до матеріалів справи, і вирішує питання про відкриття провадження <u>(проваджень)</u> у справі про банкрутство у порядку, передбаченому цією статтею.</p>	<p>У разі визнання вимог заявника необґрунтованими господарський суд оцінює обґрунтованість вимог інших заяв кредиторів, приєднаних до матеріалів справи, і вирішує питання про відкриття <u>провадження</u> у справі у порядку, передбаченому цією статтею.</p>

Таким чином, у КУзПБ було втілено ідею щодо необхідності об'єднання всіх заяв кредиторів про порушення провадження у справі про банкрутство, які надійшли до дати проведення підготовчого засідання, з метою їх одночасного розгляду судом у підготовчому засіданні з метою вирішення питання про наявність підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство.

Відповідно до ч. 4 ст. 39 КУзПБ у разі якщо до господарського суду до дня підготовчого засідання надійшло кілька заяв і **одна з них прийнята судом до розгляду, інші ухвалою господарського суду приєднуються до матеріалів справи і розглядаються одночасно.** У разі визнання вимог заявника **необґрунтованими** господарський суд оцінює обґрунтованість вимог інших заяв кредиторів, приєднаних до матеріалів справи, і **вирішує питання про відкриття провадження у справі у порядку, передбаченому цією статтею.**

Використане у ст. 39 КУзПБ словосполучення «розглядаються одночасно» слід розуміти таким чином, що під час підготовчого засідання у справі про банкрутство господарський суд здійснює перевірку обґрунтованості вимог кожного заявника щодо наявності ознак неплатоспроможності, або її загрози, з'ясовує наявність підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство, та за результатами такої перевірки приймає рішення про відкриття провадження у справі про банкрутство у формі відповідної ухвали.

Завдання підготовчого засідання господарського суду у справі про банкрутство полягає у перевірці обґрунтованості заяви кредитора або боржника щодо наявності ознак неплатоспроможності, з'ясування наявності підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство, зокрема, перевірці можливості боржника виконати майнові зобов'язання боржника, строк виконання яких настав (ст. 39 КУзПБ), а заяви боржника – також і загрози його неплатоспроможності (ч. 3 ст. 8, ч. 4 ст. 34 КУзПБ).

Крім того, господарський суд перевіряє правовий статус боржника та відсутність перешкод для порушення провадження у справі про банкрутство.

Предметом підготовчого засідання є з'ясування наявності підстав, які надають заявнику (кредитору та (або) боржнику) можливість ініціювати порушення провадження у справі про банкрутство, тобто ознак неплатоспроможності, або її загрози, та виникнення обставин неплатоспроможності боржника.

Встановлення господарським судом вищевказаних обставин здійснюється у підготовчому засіданні на підставі поданих кредиторами та боржником доказів, які їх підтверджують, або спростовують.

З огляду на завдання підготовчого засідання у справі про банкрутство, не має принципового значення кількість кредиторів (один або декілька), якими порушується питання про встановлення юридичного факту неоплатності боржника, як необхідної передумови для порушення провадження у справі про банкрутство.

В даному випадку заяви кредиторів є лише формальною (процесуально-правовою) підставою для відкриття провадження у справі про банкрутство, тоді як визначальною (матеріально-правовою) підставою відкриття провадження у справі про банкрутство є встановлення судом у підготовчому засіданні юридичного факту неоплатності боржника, або загроза його неплатоспроможності.

Поряд із встановленням факту неоплатності боржника, наявність у боржника одночасно декількох кредиторів (збіг кредиторів) згадуються в доктрині в якості основних умов відкриття та проведення конкурсного провадження¹.

Відповідно до положень діючої редакції КУЗПБ збіг кредиторів не є необхідною умовою відкриття провадження у справі про банкрутство, однак допускається, зокрема, при зверненні декількох кредиторів до господарського суду із спільною заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство (ч. 3 ст. 34 КУЗПБ).

Отже, положення КУЗПБ не тільки не забороняють відкриття провадження у справі про банкрутство за ініціативою декількох заявників, а навпаки прямо передбачають таку можливість.

Юридичним фактом, із настанням якого в процедурі банкрутства пов'язується процесуальна форма заявлення кредиторами грошових вимог до боржника, є факт відкриття судом провадження у справі про банкрутство.

Зокрема, до відкриття судом провадження у справі про банкрутство пред'явлення кредиторами грошових вимог до боржника здійснюється у формі заяви про порушення провадження у справі про банкрутство (ст.ст. 34, 35, 38 КУЗПБ).

Після відкриття судом провадження у справі про банкрутство пред'явлення кредиторами грошових вимог до боржника здійснюється у процесуальній формі заяв з вимогами до боржника (ч. 1 ст. 45 КУЗПБ).

Юридичний факт відкриття провадження у справі про банкрутство виключає можливість пред'явлення конкурсними кредиторами своїх

¹ Попондуло В. Ф. Конкурсное право. Правовое регулирование несостоятельности (банкротства) С. 16

грошових вимог до боржника у процесуальній формі заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, на що вказує, зокрема, ч. 1 ст. 37 КУзПБ, відповідно до якої однією з підстав для відмови у прийнятті судом заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство є встановлення факту наявності відкритого провадження у справі про банкрутство.

Отже, питання про визнання грошових вимог всіх ініціюючих кредиторів може і повинно бути розглянуто господарським судом за однаковою процесуально-правовою процедурою, а саме шляхом одночасного розгляду у підготовчому засіданні суду.

Натомість, розгляд грошових вимог лише одного з ініціюючих кредиторів у підготовчому засіданні та призначення грошових вимог решти ініціюючих кредиторів до розгляду у попередньому засіданні суду в порядку, передбаченому ст. 47 КУзПБ, свідчило б про невиправдане встановлення різного процесуально-правового порядку розгляду судом грошових вимог конкурсних кредиторів, які надійшли до господарського суду до дати підготовчого засідання у справі про банкрутство, для чого немає об'єктивних передумов та належного нормативного підґрунтя.

Необхідність забезпечення всім ініціюючим кредиторам однакових процесуально-правових умов розгляду їх грошових вимог до боржника відповідатиме встановленому у ст.ст. 2, 7, 13 ГПК України принципу рівності сторін, що у правозастосовній практиці ЄСПЛ визначається як розумна можливість кожної сторони представляти свою сторону в умовах, які не ставлять її в суттєво менш сприятливе становище порівняно з опонентом².

Узагальнюючий висновок:

КУзПБ передбачає необхідність одночасного розгляду всіх поданих заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство, які надійшли до суду до дати підготовчого засідання, що зумовлює можливість відкриття господарським судом одного провадження у справі про банкрутство на підставі декількох заяв кредиторів одночасно у разі їх обґрунтованості.

Третє питання стосується, по суті, процесуальних наслідків надходження до дня підготовчого засідання інших заяв від інших кредиторів боржника у разі обґрунтованості заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, яка надійшла до господарського суду першою послужила підставою для відкриття провадження у справі про банкрутство

²Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Домбо Бехер проти Нідерландів” від 27 жовтня 1993 р.

Правові підстави для **відмови у прийнятті** заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство визначено положеннями ст. 37 КУзПБ, відповідно до яких господарський суд не пізніше п'яти днів з дня надходження заяви про відкриття провадження у справі відмовляє у прийнятті заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, якщо:

- провадження у справі про банкрутство боржника не допускається згідно з цим Кодексом;
- заява надійшла від кредитора, вимоги якого включені до затвердженого плану санації відповідно до статті 5 цього Кодексу, і відсутні докази невиконання зобов'язань за таким планом санації;
- стосовно боржника відкрито провадження у справі про банкрутство;
- юридичну особу - боржника припинено в установленому законом порядку.

Правові підстави для **повернення без розгляду** заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство визначено положеннями ст. 38 КУзПБ, відповідно до яких господарський суд не пізніше п'яти днів з дня надходження заяви про відкриття провадження у справі або закінчення строку на усунення недоліків заяви повертає її та додані до неї документи без розгляду, якщо:

- заяву подано особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписано або підписано особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не вказано;
- до постановлення ухвали про відкриття провадження у справі від заявника надійшла заява про відкликання заяви про відкриття провадження у справі;
- заявником до цього суду подано іншу заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство щодо того самого боржника і щодо такої заяви на час вирішення питання про відкриття провадження у справі, що розглядається, не постановлена ухвала про відкриття або відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство, повернення заяви про відкриття провадження у справі.

Буквальне прочитання вищенаведених правових норм вказує на те, що у разі обґрунтованості заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, яка надійшла до господарського суду першою, правових підстав для залишення без розгляду або відмови у задоволенні інших заяв, які також надійшли до дня підготовчого засідання від інших кредиторів боржника відповідно до змісту ст. 37, 38 КУзПБ, немає.

Системне тлумачення ч. 1 ст. 45 та ч. 2 ст. 47 КУзПБ дозволяє дійти висновку про те, що під час попереднього засідання у справі про банкрутство господарським судом розглядаються ті вимоги конкурсних кредиторів, що

надійшли до суду протягом 30 днів з дня офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Разом із тим ч. 4 ст. 39 КУзПБ встановлює чітку вимогу стосовно одночасного розгляду у підготовчому засіданні тих вимог кредиторів, які заявлені до боржника у процесуальній формі заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство та надійшли до суду до дати підготовчого засідання.

Відтак, слід констатувати відсутність будь-яких правових підстав для призначення до розгляду у попередньому засіданні в порядку, передбаченому ст. 47 КУзПБ, тих кредиторських вимог, що заявлені до боржника у процесуальній формі заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство та надійшли до суду до дати підготовчого засідання.

Узагальнюючий висновок.

У разі обґрунтованості заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, яка надійшла до господарського суду першою і як наслідок наявності підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство за такою заявою, інші заяви, які надійшли до дня підготовчого засідання від інших кредиторів боржника підлягають одночасному розгляду по суті у підготовчому засіданні, та у разі їх відповідності вимогам КУзПБ – задоволенню.

Висновок обговорено та затверджено на засіданні кафедри господарського права і процесу НУ «ОЮА» 4 лютого 2022 року за матеріалами, підготовленими проф., докт. юрид. наук О.П. Подцерковним та докт. філ. в галузі права А.І. Даніловим.

Член НКР,

завідувач кафедри господарського права і процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

докт. юрид. наук, професор,

член-кореспондент НАПрНУ

О.П. Подцерковний